

Reijo Laatusen

Aikasarjoista 1970 - 1999

Eläketurvakeskuksen
katsauksia 2000:5

TIIVISTELMÄ

Katsaus aikasarjoihin 1970 - 1999 on osittain jatkoa edellisen kerran vuonna 1997 julkaistulle katsaukselle. Sarjojen alkamisvuodeksi on valittu 1970 siksi, että tuolloin nykyiset eläkelait TaEL:a lukuun ottamatta olivat jo voimassa. Sarjojen pituus on siten 30 vuotta (muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta) ja niistä heijastuu pakostakin lähivuosikymmenien eläkepolitiikan kehitys. Katsaus poikkeaa aikaisemmasta, sillä sinänsä mielenkiintoiset tiedot alkaneista ja päättyneistä eläkkeistä puuttuvat vuosilta 1998 ja 1999. Aikasarjat käsittelevät yksityisen sektorin työeläkkeiden lisäksi jonkin verran muita järjestelmiä sekä koko maan lakisääteistä eläkejärjestelmää. Vähimmälle huomiolle jää kansaneläkejärjestelmä.

Katsauksessa on joukko keskeisiä eläkejärjestelmää kuvaavia suureita ja ne esitetään taulukkoina ja osa taulukoiden tiedoista myös graafisesti. Lukusarjoja tai niiden graafisia esityksiä kommentoidaan jonkin verran hyvin yleisellä tasolla, sillä sarjojen pituuden vuoksi ei ole mahdollista niiden kaikkia nousuja ja laskuja tai käyrien mutkia kovin yksityiskohtaisesti selvittää. Tämä suppea katsaus on pikemminkin informatiivinen, tietoa jakava, kuin sitä analysoiva.

Yhteenvedoksi tiivistäen voi sanoa, että 1970-luvulla yksityisen sektorin eläketurvan piiriä laajennettiin vakuuttamalla yrittäjät ja lisäämällä etuihin työttömyyseläke. Eläkkeiden tavoitetasoa nostettiin puolitoistakertaistamalla karttuminen ja korottamalla vähimmäistasoja. Toisaalta indeksisuoja heikennettiin siirtymällä ns. puoliväli-indeksiin.

1980-luvulla etuja pääosin lisättiin: varhennetut eläkemuodot ja osa-aikaeläke tulivat vuosikymmenen jälkipuoliskolla, samoin esiintyvien taiteilijoiden eläkelaki.

Seuraavan vuosikymmenen alussa syvä taloudellinen lama pakotti etuuksiin leikkauksiin, jotka koskettivat kaikkia eläkelakeja ja -lajeja. Tarkoituksena oli hillitä eläkemenon kasvua. Siinä onnistuttiinkin: vuodesta 1993 eläkemeno verrattuna bruttokansantuotteeseen on laskenut ja samalla koko eläketurvan rakenne on muuttunut siten, että kansaneläkkeen merkitys on vähentynyt ja eläketurvan perustaksi ovat tulleet ansiosidonnaiset eläkejärjestelmät.

Sisältö

TIIVISTELMÄVirhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Sisältö3

AIKASARJOISTA 1970 - 19995

1. Eläkkeiden lukumäärät..... 5

2. Yksityisen sektorin eläkemeno 1970 - 1999 6

3. Kaikki eläkkeensaajat v. 1980 - 1999 8

4. Koko lakisääteinen eläkemeno 1970 - 1999, milj.mk..... 9

5. Keskimääräiset eläkkeet..... 11

6. Vakuutusmaksutulo ja maksun taso 13

7. Rahastoinnista 16

AIKASARJOISTA 1970 - 1999

1. Eläkkeiden lukumäärät

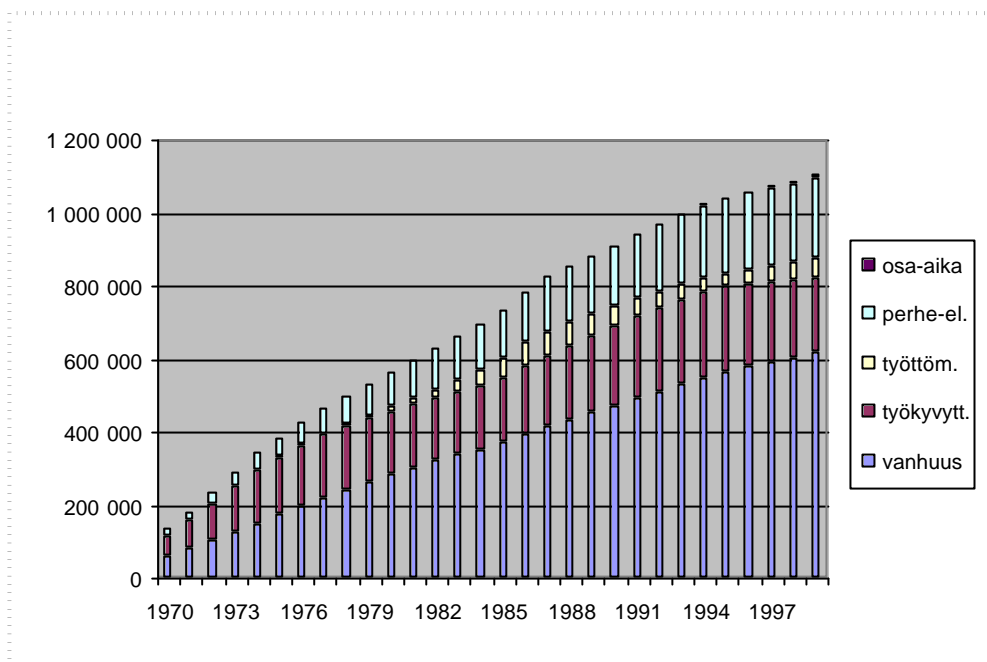
Taulukko 1. Yksityisen puolen työeläkkeiden lukumäärät vuosina 1970 -1999

	vanhuus	työkyvytt.	työttöm.	perhe-el.	osa-aika	yhteensä	osatyökyv.	varh.vanh.	yks.varh.
1970	61 125	56 673	-	16 910	-	134 708	0	-	-
1971	81 913	76 642	249	23 191	-	181 995	0	-	-
1972	104 528	98 389	487	30 421	-	233 825	0	-	-
1973	126 321	123 176	942	37 541	-	287 980	2 990	-	-
1974	150 186	145 710	1 209	45 510	-	342 615	5 163	-	-
1975	173 694	157 082	1 263	52 883	-	384 922	7 024	-	-
1976	197 140	166 848	1 523	61 460	-	426 971	11 520	-	-
1977	220 261	174 085	2 287	70 270	-	466 903	14 227	-	-
1978	242 455	175 259	4 721	78 552	-	500 987	16 212	-	-
1979	262 721	173 935	8 071	86 693	-	531 420	17 373	-	-
1980	282 508	173 379	14 805	95 008	-	565 700	18 214	-	-
1981	303 744	174 099	17 612	103 612	-	599 067	17 895	-	-
1982	322 265	170 624	23 057	112 373	-	628 319	17 066	-	-
1983	340 172	171 056	32 619	119 883	-	663 730	16 537	-	-
1984	352 727	175 351	43 355	126 889	-	698 322	15 813	-	-
1985	372 857	176 267	51 748	134 261	-	735 133	14 793	-	-
1986	395 643	185 445	63 332	141 291	-	785 711	12 971	4 358	7 445
1987	414 888	195 277	66 271	148 264	142	824 842	11 562	6 661	15 056
1988	434 690	202 132	64 764	154 908	174	856 668	10 468	8 783	20 714
1989	453 374	209 133	59 988	160 824	199	883 518	9 581	10 845	27 137
1990	471 861	217 938	52 874	166 688	218	909 579	8 902	13 045	35 683
1991	494 030	226 199	45 774	176 276	256	942 535	8 366	15 730	41 643
1992	511 874	229 843	41 921	184 731	284	968 653	7 979	18 635	46 195
1993	530 172	231 980	41 120	192 057	328	995 657	7 764	21 789	49 312
1994	547 646	233 723	41 256	198 460	1 284	1 022 369	7 784	24 577	51 868
1995	564 846	233 244	37 477	204 219	1 918	1 041 704	8 192	27 057	52 086
1996	580 157	225 683	39 562	209 523	2 347	1 057 272	8 444	29 669	46 832
1997	594 179	217 974	42 924	214 517	2 796	1 072 390	9 067	32 306	41 194
1998	605 302	211 246	47 520	217 027	4 867	1 085 962	9 622	34 998	36 145
1999	617 852	206 463	50 560	220 610	9 520	1 105 095	9 541	37 419	31 321

Taulukosta voi tarkkaan lukien seurata eläkelainsäädännön kehitystä: uusia eläke-etuuksina tulivat v. 1971 työttömyyseläke, v. 1973 osatyökyvyttömyyseläke, v.1986 varhennettu vanhuuseläke ja yksilöllinen varhaiseläke ja v. 1987 osa-aikaeläke. Yhtäläilla joidenkin eläkelajien ikärajojen muutokset heijastuvat lukusarjoissa.

Eläkelajeista ovat toistaiseksi jatkuvasti kasvaneet vanhuus-, perhe- ja osa-aikaeläkkeet. Osa-aikaeläkkeiden kasvuvauhti on nopeaa, sillä ikärajaa, mistä sen voi saada alennettiin 56 vuoteen v. 1998. Vanhuus - ja perhe-eläkkeiden kasvuvauhti on jo selvästi hidastumassa.

Kymmenvuotiskaudella 1970 - 1979 kasvu oli nopeinta, sillä yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkelait olivat tulleet voimaan 1970 ja näiden lakien alaisuuteen siirtyi kerralla noin puoli miljoonaa vakuutettua.

Kuva 1. Eläkkeiden lukumäärät vuosina 1970 -1999

Tarkastelujakson viimeisellä vuosikymmenellä eläkkeiden lukumäärän kasvuvauhti on jo selvästi hidastunut ja tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että järjestelmän ns. voimaantulovaihe lähenee loppuaan ja samoin vuosittain alkavien ja päättyvien eläkkeiden määrät lähenevät toisiaan.

Yksityisen puolen eläkejärjestelmä on jo lukumäärältäänkin maamme laajin : kansaneläkkeiden lukumäärä ylitettiin toukokuussa 1999.

2. Yksityisen sektorin eläkemeno 1970 - 1999

Maksettujen eläkkeiden muutokset tarkastelujaksolla ovat samansuuntaiset kuin eläkkeiden lukumäärienkin, paitsi että ne ovat huomattavasti rajumpia. Tämä johtuu siitä, että eläkemenon muutos riippuu paljon useammasta tekijästä kuin lukumäärän muutos, joka sekin on yksi eläkemenoon vaikuttava tekijä. Muita ovat mm. indeksiturva, johon vaikuttavat ansiotason nousu ja inflaatio, ns. vähimmäistasojen korotukset, kokonaan uusien etuuksien liittäminen eläkelakeihin ja ennen kaikkea eläkkeiden tason nousu yhä pidentyneen karttumisajan vuoksi.

Kun eläkkeiden lukumäärä aikana 1970 - 1999 kasvoi noin 8,2-kertaiseksi, samana aikana nimellinen eläkemeno kasvoi n. 129-kertaiseksi.

Jaksolla 1990 -1999 näkyy harjoitetun politiikan eläkemenon kasvua hidastava vaikutus. Työkyvyttömyyseläkemeno jopa laskee.

Taulukko 2. Eläkemeno vuosina 1970 - 1999 lajeittain , milj. mk.

	vanhuus	työkyvytt.	työttöm.	perhe-el.	osa-aika	perusturva	lisäturva	yhteensä
1970	124,0	122,8	-	30,1	-	276,9	9,6	286,5
1971	173,3	175,4	0,1	44,8	-	393,6	13,1	406,7
1972	246,5	266,9	0,6	65,5	-	579,5	18,7	598,2
1973	324,8	364,4	1,3	87,9	-	778,4	25,2	803,6
1974	436,0	491,8	2,3	119,5	-	1 049,6	38,4	1 088,0
1975	637,2	651,3	3,3	172,7	-	1 464,5	57,8	1 522,3
1976	921,4	927,3	5,0	251,4	-	2 105,1	85,2	2 190,3
1977	1 278,0	1 244,4	9,6	346,5	-	2 878,5	110,1	2 988,6
1978	1 536,2	1 415,6	20,4	419,9	-	3 392,1	134,7	3 526,8
1979	1 871,7	1 583,7	52,8	513,1	-	4 021,3	162,5	4 183,8
1980	2 230,9	1 784,1	127,1	618,7	-	4 760,8	195,7	4 956,5
1981	2 685,2	2 020,9	168,4	750,1	-	5 624,6	244,2	5 868,8
1982	3 270,7	2 205,1	244,2	918,4	-	6 638,4	268,2	6 906,6
1983	3 829,5	2 455,0	420,6	1 079,0	-	7 784,1	312,0	8 096,1
1984	4 360,0	2 811,2	690,2	1 241,7	-	9 103,1	361,4	9 464,5
1985	4 972,4	3 175,6	962,0	1 416,5	-	10 526,5	408,7	10 935,2
1986	5 728,4	3 640,1	1 317,4	1 603,9	-	12 289,8	464,4	12 754,2
1987	6 454,0	4 250,4	1 633,4	1 780,9	2,4	14 121,1	517,5	14 638,6
1988	7 226,7	4 858,3	1 785,2	1 976,5	4,4	15 851,1	569,2	16 420,3
1989	8 282,7	5 588,6	1 859,2	2 230,6	5,5	17 966,6	630,6	18 597,2
1990	9 412,6	6 417,1	1 829,1	2 503,6	6,5	20 168,9	692,0	20 860,9
1991	10 996,3	7 440,9	1 747,1	2 879,5	8,8	23 072,5	796,5	23 869,0
1992	12 362,1	8 287,0	1 671,8	3 174,8	10,7	25 506,5	862,3	26 368,8
1993	13 228,4	8 671,1	1 690,0	3 314,4	12,5	26 916,5	885,5	27 802,0
1994	14 045,2	8 919,3	1 755,3	3 430,4	36,0	28 186,2	902,5	29 088,7
1995	15 118,2	9 195,8	1 767,9	3 586,7	64,0	29 732,6	925,7	30 658,3
1996	16 249,5	9 353,6	1 811,7	3 751,7	84,0	31 250,5	958,7	32 209,2
1997	17 359,3	9 202,9	2 044,8	3 897,3	99,9	32 604,3	971,2	33 575,5
1998*	18 482,3	9 127,6	2 368,2	4 020,4	135,1	34 133,6	1 019,7	35 153,3
1999*	19 772,1	9 049,2	2 693,8	4 178,7	279,4	35 973,2	1 032,1	37 005,3

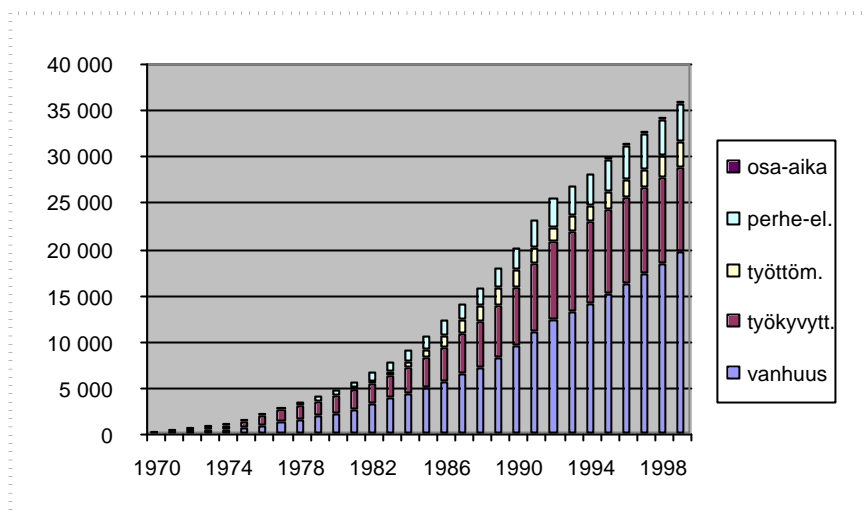
Vuodet 1998 ja 1999 perustuvat eläkelaitosten ilmoituksiin ja ovat siten ennakollisia, muut vuodet ovat rekisteripohjaisia.

Eläkemenon kasvu 1970-luvulla oli todella nopeaa, jos vertaa vaikka vuosia 1974 ja 1976, jona aikana maksettujen eläkkeiden määrä kaksinkertaistui. Tuolloin eläkkeet olivat sidoksissa pelkästään ansiotasoindeksiin ja kovat palkankorotukset näkyivät lähes välittömästi eläkkeiden tason ja eläkemenon kasvuna. Pian tämän jälkeen (v. 1977) eläkkeet sidottiinkin palkkojen ja hintojen nousun keskiarvoon ns. puoliväli-indeksiin.

1980-luvulla eläke-etuuksia lisättiin (varhennettu vanhuuseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja osa-aikaeläke) ja eläkemeno kasvoi edelleen varsin nopeasti, kunnes 1990-luvun taloudellisen taantuman myötä etuuksiin oli pakko puuttua. Leikkauksista mainittakoon: Vuoden 1994 indeksitarkistus jätettiin tekemättä, yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja alkoi nousta v. 1994, tulevan ajan laskusääntöä heikennettiin, eläkepalkan laskutapaa muutettiin ja yli 65-vuotiaiden indeksiturvaa heikennettiin ns. taitetulla indeksillä.

Työntekijöille määrättiin vakuutusmaksu ensimmäisen kerran v. 1993 ja tämä saattaa pienentää eläkkeen perusteena olevaa palkkaa.

Taulukon 2 mukainen eläkemeno on perusturvan osalta esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 2. Vuosina 1970 - 1999 maksetut työeläkkeet, milj. mk

Kuvasta 2 voi silmämääräisesti todeta eläkemenon kasvuvauhdin kääntyvän hitaammaksi noin vuoden 1990 tienoilla.

3. Kaikki eläkkeensaajat v. 1980 - 1999

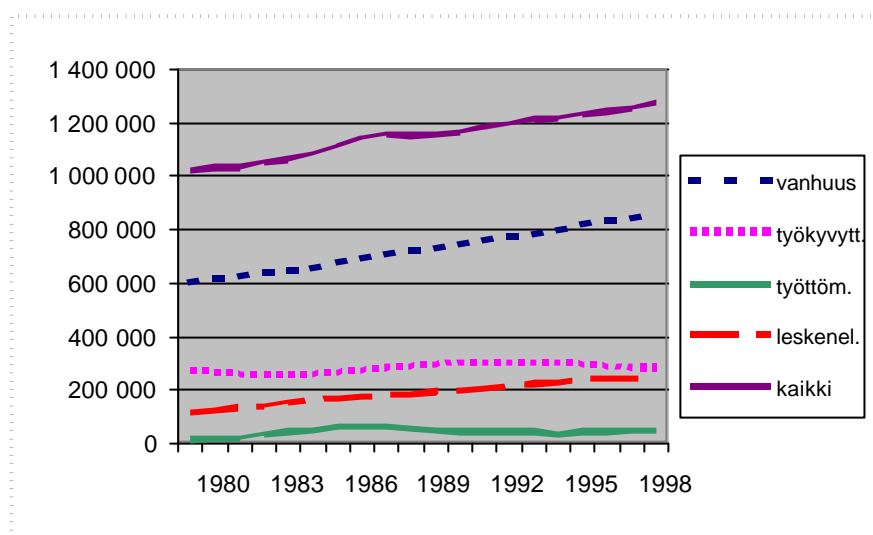
Taulukko 3 Eläkkeensaajat vuosina 1980 - 1999 ja heidän väestöosuutensa, %

	vanhuus	työkyvytt.	työttöm.	leskenel.	kaikki	väestöos.
1980	610 095	274 751	14 797	121 435	1 023 513	21,4
1981	621 042	269 310	18 724	128 538	1 029 596	21,4
1982	631 607	261 751	24 372	137 529	1 036 282	21,4
1983	642 143	260 309	34 338	145 899	1 054 167	21,6
1984	648 140	262 962	45 517	154 918	1 066 778	21,8
1985	661 013	261 277	54 033	162 229	1 081 889	22,0
1986	680 429	270 287	66 318	169 413	1 117 123	22,7
1987	694 198	279 361	69 330	176 118	1 141 961	23,1
1988	709 106	284 364	67 756	182 810	1 159 535	23,4
1989	723 937	291 572	62 838	188 821	1 149 211	23,1
1990	737 154	300 932	55 486	194 784	1 160 983	23,2
1991	750 903	305 407	47 764	203 718	1 171 324	23,3
1992	762 566	308 537	43 719	212 427	1 182 934	23,4
1993	776 810	309 732	42 793	220 037	1 198 607	23,6
1994	789 392	310 627	42 962	225 045	1 210 986	23,8
1995	804 061	309 504	39 147	230 827	1 219 747	23,8
1996	822 515	301 788	41 411	238 382	1 232 653	24,0
1997	836 701	294 951	44 862	243 445	1 244 233	24,2
1998	846 863	288 047	49 389	247 005	1 254 866	24,3
1999	858 216	282 039	52 240	250 288	1 269 981	24,6

Taulukko 3 poikkeaa muista aikasarjoista siten, että se on 20 vuoden pituinen ja se käsittää kaikki maamme lakisääteiset eläkejärjestelmät. Kyse on eläkkeensaajista toisin kuin taulukossa 1, jossa kyse oli eläkkeistä. Taulukko pe-

rustuu Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteiseen tilastoon, jota on tuotettu vasta vuodesta 1980 alkaen. Vertailun vuoksi on viimeiseen sarakkeeseen laskettu kaikkien eläkkeensaajien suhde koko väkilukuun.

On huomattava, että taulukon 3 lukuja ei voi laskea yhteen sarakesuunnassa, sillä yksi eläkkeensaaja voi saada useammanlaisista etuutta. Taulukon kaikki-sarakkeeseen sisältyvät lisäksi ns. erityiseläkkeet, joita ovat mm. maatalouden luopumiseläkkeet, osa-aika-eläkkeet sekä silloin, kun niitä vielä oli, vanhuudentuet ja rintamasotilaseläkkeet.

Kuva 3. Kaikkien lakisääteisten eläkkeensaajien lukumäärä vuosina 1980 - 1999

Aikasarjassa näyttäisi olevan notkahdus alaspäin v. 1989, mutta se on osittain näennäinen, sillä tuolloin sairaan lapsen hoitotuet jätettiin tilastosta pois.

Vaikka kysymyksessä ovat hieman eri asiat kuin taulukossa 1, pikainen vertailu osoittaa, että kaikkien eläkkeensaajien lukumäärä on kahden viime vuosikymmenen ajan kasvanut huomattavasti hitaammin kuin yksityisen puolen eläkkeiden (lukumäärä). Tämä johtuu siitä, että kaikkien eläkkeensaajien muodostama järjestelmä on vanhempi kuin pelkästään yksityisen puolen eläkejärjestelmä ja se sisältää myös lukumäärältään väheneviä järjestelmiä kuten kansaneläkkeet ja julkisen sektorin ns. vanhat eläkejärjestelyt.

4. Koko lakisääteinen eläkemeno 1970 - 1999, milj.mk

Seuraavaan taulukkoon on koottu nimellismääräisinä kaikki lakisääteiset eläkkeet ja eläkkeenluonteiset jatkuvat etuudet, joita maassa on vuodesta 1970 lähtien maksettu. Pois taulukosta jäävät eläkesäätiöiden ja -kassojen ns. rekisteröimättömät lisäetuudet sekä vakuutusyhtiöiden yksilölliseen tai ryhmäeläkevakuutukseen perustuvat eläkkeet.

Taulukko 4. Vuosina 1970 - 1999 maksetut lakisääteiset eläkkeet, milj.mk
ja niiden osuus bruttokansantuotteesta

	yksityiset	julkiset	muut	kansaneläkk.	kaikki	% BKT:sta
1970	295	757	275	1 368	2 695	5,89
1971	417	896	304	1 680	3 298	6,56
1972	613	1 107	388	1 936	4 044	6,90
1973	822	1 329	444	2 360	4 955	6,94
1974	1 112	1 643	512	3 188	6 455	7,17
1975	1 554	2 124	659	3 831	8 167	7,70
1976	2 233	2 699	800	4 467	10 199	8,50
1977	3 043	3 259	871	5 051	12 224	9,25
1978	3 590	3 630	1 012	5 522	13 754	9,45
1979	4 255	4 039	1 053	5 863	15 210	8,98
1980	5 038	4 568	1 174	6 841	17 621	9,02
1981	5 964	5 310	1 360	7 865	20 499	9,26
1982	7 015	6 052	1 563	8 739	23 370	9,39
1983	8 222	6 816	1 886	10 509	27 433	9,90
1984	9 609	7 548	2 160	11 988	31 305	10,07
1985	11 098	8 401	2 336	13 224	35 060	10,37
1986	12 938	9 322	2 611	13 935	38 807	10,74
1987	14 847	10 224	2 810	14 562	42 443	10,81
1988	16 654	11 157	3 090	14 998	45 899	10,33
1989	18 858	12 534	3 182	15 678	50 252	10,13
1990	21 152	14 301	3 303	16 685	55 440	10,60
1991	23 869	16 122	3 457	17 816	61 264	12,27
1992	26 369	17 689	3 727	18 540	66 325	13,62
1993	27 802	18 532	3 884	18 808	69 025	14,01
1994	29 089	19 432	3 973	18 569	71 063	13,61
1995	30 658	20 407	3 852	18 714	73 631	13,04
1996	32 209	22 358	3 847	18 322	76 736	13,10
1997	33 575	22 194	3 804	17 889	77 463	12,19
1998	35 153	23 143	3 810	17 189	79 295	11,47
1999	37 005	24 270	3 780	16 596	81 651	11,28

Yksityinen järjestelmä: TEL, LEL, YEL, MYEL, TaEL ja MEL-eläkkeet

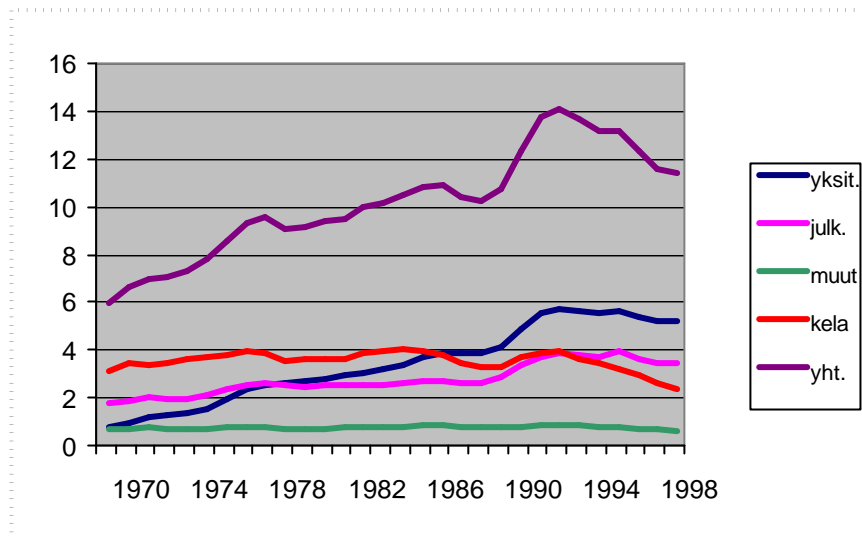
Julkisen järjestelmä: valtion, kuntien, ev.lut. kirkon, Suomen pankin, Ahvenanmaan maakuntahallituksen, kansaneläkelaitoksen toimihenkilöiden ja Postipankin (vuoteen 1988) eläkkeet

muut: SOLITA-eläkkeet, maatalouden luopumiseläkkeet ja rintamaveteraanien varhaiseläkkeet

Bruttokansantuoteosuus vuosille 1998 ja 1999 on vielä ennakkollinen. Samoin eläkemeno vuodelle 1999 on osittain ennakkollinen.

Taulukosta on luettavissa muutama Suomen eläkejärjestelmälle ominainen kehityslinja: kun kansaneläkkeet vielä 1970-luvun alussa olivat laajin ja tärkein eläkejärjestelmistämme, niin jo 1980-luvulla yksityinen järjestelmä ja myöhemmin myös julkinen järjestelmä oli maksetuilla eläkkeillä mitaten sivuuttanut sen. Syitä tähän on useitakin, mutta mainitaan vain kolme: ansiosidonnaiset eläkkeet ovat tasoltaan kansaneläkkeitä korkeampia, niillä on parempi indeksisuoja ja lopulta 1990 luvulla koko kansaneläke tuli ns. eläkevähenteiseksi siten, että riittävän suuri työeläke pudotti pois koko kansaneläkkeen. Niinpä maksettujen kansaneläkkeiden määrä on ruvennut laskemaan jopa nimellisesti, mitä ei ole tapahtunut ennen 1990-lukua.

Edelleen kokonaiseläkemenon osuus bruttokansantuotteesta on kääntynyt laskuun ja tämä johtuu 1990-luvulla harjoitetusta eläkepolitiikasta ja laman jälkeisestä talouden nopeasta kasvusta.

Kuva 4. Eri eläkejärjestelmien osuus bruttokansantuotteesta 1970 - 1999, %

Kuvasta käy havainnollisesti ilmi, miten yksityisen puolen eläkejärjestelmä on kasvanut kaikkien muiden ohi.

5. Keskimääräiset eläkkeet

Seuraavassa kuvataan keskimääräisen vanhuuseläkkeen (VE) ja työkyvyttömyyseläkkeen (TK) kehitys neljän maamme keskeisen eläkelain piirissä: TEL:n, VEL:n, KVTEL:n ja kansaneläkelain. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet on valittu siksi, että ne järjestelmästä (ja myös ajankohdasta) riippuen kattavat maksetuista eläkkeistä 80 - 90 prosenttia ja voimassa olevien eläkkeiden lukumäärästään lähes saman verran.

Mainitut neljä järjestelmää antavat vain sen keskimääräisen eläkkeen, minä kyseinen järjestelmä maksaa, riippumatta siitä onko eläkkeensaajalla mahdollisesti muista järjestelmistä tulevia eläkkeitä. Tämän vuoksi mukaan on vielä liitetty keskimääräinen kokonaiseläke, joka on eläkkeensaajan kaikkien omien eläkkeiden, kansaneläkkeen ja mahdollisen perhe-eläkkeen yhteismäärä. Tämä tieto on saatu samasta lähteestä kuin tiedot kaikista eläkkeensaajista eli Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteisestä tilastosta ja samasta syystä tämä sarja on muita lyhyempi.

Myös valtion keskieläkkeitä kuvaava sarja on muita lyhyempi, mutta se ei estä sarjan loppuvuosien vertailua.

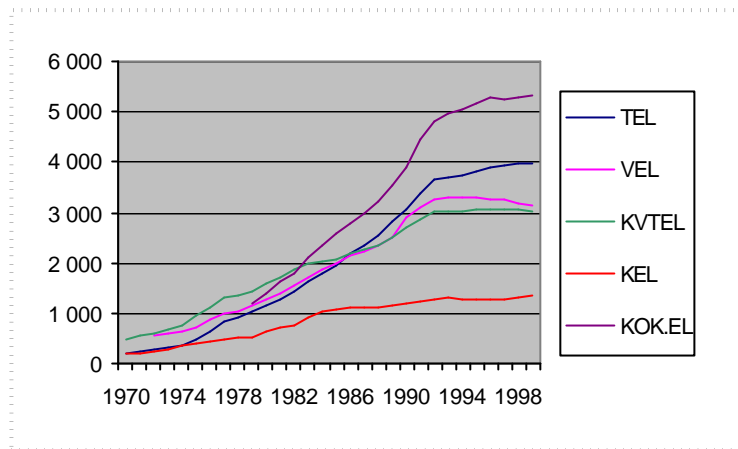
Taulukko 5. Keskimääräiset vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet 1970 - 1999, mk/kk

	TEL		VEL		KVTEL		KEL		KOK.EL	
	VE	TK	VE	TK	VE	TK	VE	TK	VE	TK
1970	232	206	510	479	178	185
1971	260	244	563	538	212	217
1972	295	285	1 088	572	653	614	227	226
1973	329	321	1 156	584	730	671	296	286
1974	379	374	1 263	621	830	773	358	352
1975	496	486	1 468	729	1 016	941	419	409
1976	609	631	1 699	862	1 214	1 120	462	443
1977	760	815	1 925	1 002	1 424	1 298	514	487
1978	822	906	1 965	1 040	1 486	1 346	542	508
1979	927	1 027	2 094	1 136	1 609	1 450	576	533	1 254	1 204
1980	1 039	1 163	2 264	1 260	1 774	1 588	690	636	1 475	1 400
1981	1 062	1 275	2 496	1 408	1 978	1 722	781	724	1 703	1 612
1982	1 215	1 442	2 784	1 552	2 178	1 848	833	770	1 914	1 797
1983	1 348	1 636	3 017	1 727	2 382	1 967	971	925	2 207	2 105
1984	1 454	1 792	3 195	1 860	2 546	2 023	1 091	1 029	2 463	2 346
1985	1 570	1 953	3 359	1 975	2 688	2 086	1 191	1 091	2 715	2 563
1986	1 701	2 167	3 577	2 153	2 851	2 185	1 245	1 105	2 936	2 789
1987	1 812	2 353	3 726	2 221	2 968	2 251	1 268	1 100	3 119	2 993
1988	1 942	2 556	3 918	2 328	3 097	2 351	1 291	1 112	3 315	3 212
1989	2 130	2 814	4 197	2 520	3 300	2 489	1 337	1 138	3 595	3 520
1990	2 324	3 053	4 472	2 898	3 483	2 698	1 442	1 178	3 924	3 885
1991	2 565	3 369	4 819	3 116	3 716	2 871	1 512	1 249	4 462	4 436
1992	2 769	3 645	5 085	3 267	3 907	3 007	1 528	1 274	4 762	4 791
1993	2 849	3 715	5 093	3 289	3 903	3 036	1 527	1 293	4 890	4 956
1994	2 912	3 746	5 084	3 285	3 865	3 034	1 486	1 276	4 977	5 053
1995	3 022	3 810	5 130	3 279	3 881	3 042	1 465	1 287	5 112	5 175
1996	3 138	3 910	5 194	3 259	3 937	3 079	1 399	1 285	5 262	5 265
1997	3 247	3 943	5 224	3 252	3 968	3 050	1 345	1 289	5 336	5 258
1998	3 378	3 963	5 287	3 193	4 022	3 071	1 304	1 316	5 440	5 275
1999	3 511	3 988	5 346	3 154	4 084	3 023	1 186	1 365	5 570	5 322

Yleisenä huomiona taulukkoon 5 voi sanoa, että tarkastelujakson alussa valtion ja kuntien molemmat eläkelajit olivat selvästi korkeammalla tasolla kuin TEL-laitosten ja se johtui julkisen sektorin paremmista eläke-eduista (alemmat eläkeiät, karttuminen vuodessa 2 % tai 2,2 % tai jopa enemmän ja siten lyhyempi täyden eläkkeen karttumisaika). Vasta 1980-luvun lopulla yksityisen puolen työkyvyttömyyseläkkeet tasoltaan ohittivat vastaavat julkiset, vanhuuseläkkeet sen sijaan eivät. Tämä johtuu osaksi siitä, että julkisella sektorilla työkyvyttömyyseläkkeistä suurempi osa on vapaakirjoina myönnetty kuin yksityisellä.

Koko tarkastelujakson julkisen puolen vanhuuseläkkeet ovat olleet suurempia kuin työkyvyttömyyseläkkeet ja ero on säilynyt huomattavan selvänä. Ero ei selity kokonaan vapaakirjojen suurella määrällä. Sen sijaan TEL-laitosten työkyvyttömyyseläkkeiden taso ylitti vanhuuseläkkeiden v. 1976 ja tämä johtuu v. 1975 toteutetusta työeläkkeiden ns. tasokorotuksesta, jolloin eläkkeiden vähimmäistasoja korotettiin ja karttuma nousi 1,5 prosenttiin vuodessa. Muutos toi tulevan ajan kautta kertaheitolla alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin huomattavan korotuksen.

Keskieläkkeiden kasvu hidastuu tai jopa kääntyy laskuun tultaessa 1990-luvulle ja graafisessa esityksessä käyrien kulku on jossain määrin samanlainen kuin maksettujen eläkkeiden. Taulukon 5 sarjoista esitetään selvyyden vuoksi vain työkyvyttömyyseläkkeet.

Kuva 5. Keskimääräiset työkyvyttömyyseläkkeet, mk/kk

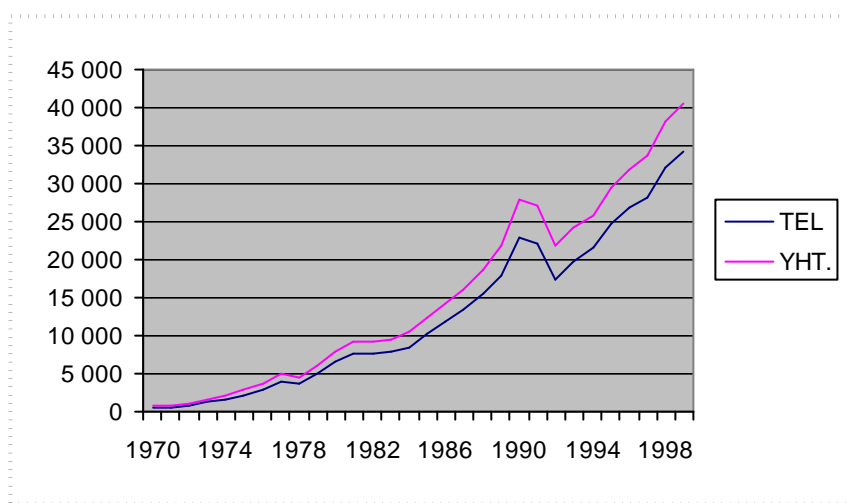
6. Vakuutusmaksutulo ja maksun taso

Taulukko 6. Yksityisen puolen vakuutusmaksutulo 1970 - 1999, milj.mk, laitoksittain

	TEL	LEL	YEL	MYEL	TaEL	MEL	YHT.
1970	494	94	55	25	-	9	669
1971	632	126	73	33	-	16	863
1972	915	141	72	41	-	20	1 169
1973	1 324	200	80	45	-	24	1 650
1974	1 590	307	101	54	-	28	2 050
1975	2 157	423	143	58	-	39	2 781
1976	2 985	420	201	87	-	46	3 693
1977	4 004	502	251	117	-	58	4 875
1978	3 662	475	262	135	-	66	4 535
1979	4 931	580	286	141	-	75	5 938
1980	6 686	778	342	160	-	83	7 966
1981	7 655	888	411	176	-	115	9 131
1982	7 600	893	577	191	-	125	9 260
1983	7 874	910	573	186	-	127	9 543
1984	8 532	1 031	637	203	-	140	10 403
1985	10 206	1 166	719	230	-	145	12 320
1986	11 798	1 147	863	266	23	147	14 096
1987	13 291	1 347	1 017	301	35	148	15 991
1988	15 416	1 593	1 198	331	49	141	18 587
1989	17 873	2 087	1 476	382	62	177	21 880
1990	22 992	2 513	1 888	469	79	195	27 940
1991	21 975	2 161	2 006	639	76	217	27 073
1992	17 467	1 451	1 950	610	58	188	21 723
1993	19 819	1 393	1 985	634	62	213	24 105
1994	21 482	1 402	2 022	648	69	218	25 841
1995	24 863	1 564	2 108	646	85	238	29 504
1996	26 955	1 697	2 134	759	92	251	31 888
1997	28 214	1 921	2 311	754	105	267	33 572
1998	32 100	2 155	2 447	754	293	285	38 034
1999	34 272	2 351	2 597	731	392	303	40 643

Taulukon sarakkeiden lyhenteet tarkoittavat vastaavia eläkelakeja hoitavia laitoksia. Merimieseläkekassa on laskettu mukaan yhteensä-sarakkeeseen vasta vuodesta 1991, jolloin se liittyi mukaan yhteisesti kustannettavien eläkkeiden tasausjärjestelmään.

Taulukosta voi todeta, että lama 1990-luvulla kouraisi syvältä ja laajalti: se ei säästänyt työntekijöitä, yrittäjiä eikä esiintyviä taiteilijoita, vaan kaikissa ryhmissä maksutulo laski. Tästä voi päätellä, että myös sen perusteena olleet palikat ja työtulot ovat laskeneet. Pari huomiota lukusarjojen kulusta: 1.7.1990 maatalousyrittäjien työtulo muuttui pinta-alaperusteiseksi ja se näkyy maksutulon nousuna; vuonna 1998 ns. pätkätyöt tuli vakuuttaa esiintyvien taiteilijoiden eläkekassassa, mikä sekin näkyy välittömästi. Taulukon 6 lukusarjoista kuvataan graafisesti vain TEL-laitosten maksut ja koko maksutulo.

Kuva 6. TEL-laitosten maksutulo ja koko yksityinen maksutulo, milj.mk, 1970 -1999

Seuraavassa taulukossa 7 on maamme keskeiset ansioeläkelait ja lisäksi viimeisessä sarakkeessa on työntekijäin eläkevakuutusmaksu, joka vuodesta 1993 alkaen sisältyy kaikkiin muihin paitsi YEL:n, MYEL:n ja MEL:n maksuihin. Merimiesten osuus MEL-maksusta on aina puolet.

Taulukkoa voi lukea joko ylhäältä alas, jolloin saa kuvan historiallisesta kehityksestä tai vasemmalta oikealle, jolloin tulee vertaileeksi järjestelmiä keskenään. Tällöin on kuitenkin huomattava, että YEL-, MYEL-, MEL- ja VEL-järjestelmät ovat valtion tukemia. Valtion eläkkeet rahoitettiin aikaisemmin suoraan budjettivarojen ja vasta 1990-luvulla määriteltiin ns. VEL-työnantajien yleinen vakuutusmaksu. Julkisen sektorin maksun taso on tarkastelujakson loppupuolella korkeampi kuin yksityisellä ja se johtuu ainakin kahdesta syystä : eläketurvan taso on korkeampi ja nämä järjestelmät aloittivat rahastoinnin myöhemmin.

Taulukko 7. Keskimääräinen vakuutusmaksu prosentteina palkoista tai työtuloista vuosina 1970 - 1999

	TEL	LEL	YEL	MYEL	TaEL	MEL	VEL	KVTEL	KiEL	TYÖNTEK.
1970	5,15	5,0	5,0	2,3	-	8	-	2,9	12,4	-
1971	5,65	6,0	5,6	2,6	-	8	-	3,4	12,4	-
1972	6,1	6,0	5,6	2,7	-	8	-	4,3	12,4	-
1973	6,4	7,0	5,8	3,1	-	8	-	4,8	12,4	-
1974	6,9	8,0	6,4	3,4	-	8	-	5,2	12,4	-
1975	7,9	10,0	7,2	3,2	-	10	-	5,6	12,4	-
1976	9,9	10,0	9,0	4,0	-	10	-	6,2	12,4	-
1977	12,0	12,0	10,8	4,9	-	12	-	7,1	12,4	-
1978	10,0	11,0	10,8	4,9	-	12	-	8,2	12,4	-
1979	11,7	11,7	10,8	4,9	-	12	-	8,0	12,4	-
1980	13,3	13,3	11,6	5,3	-	12	-	7,6	12,4	-
1981	13,3	13,3	11,6	5,3	-	14	-	7,9	12,4	-
1982	12,4	12,3	11,3	5,2	-	14	-	8,2	12,4	-
1983	11,1	11,2	9,9	4,6	-	14	-	8,2	12,4	-
1984	11,1	11,6	9,6	4,4	-	14	-	8,4	12,4	-
1985	11,5	11,6	10,0	4,7	-	14	-	9,1	12,4	-
1986	12,2	12,2	11,1	5,1	12	14	-	9,7	12,4	-
1987	13,0	13,0	11,7	5,5	12,8	14	-	10,3	12,4	-
1988	13,8	14,0	12,0	5,8	13,4	14	-	12,5	12,4	-
1989	14,9	15,9	13,1	6,3	13,5	16	-	14,4	12,4	-
1990	16,9	18,1	15,2	7,3	14,8	16	-	18,0	12,4	-
1991	16,9	18,2	15,3	7,6	13,9	16	25,0	18,5	21,5	-
1992	14,4	15,7	15,2	6,9	12,0	16	25,0	19,2	22,5	-
1993	18,5	19,8	16,1	7,5	14,0	18	25,0	20,2	28,0	3,0
1994	18,6	19,8	17,2	8,0	14,0	18	25,0	22,0	30,0	3,0
1995	20,6	21,8	17,3	8,3	15,0	18	23,5	24,1	31,0	4,0
1996	21,1	22,2	17,2	10,1	15,0	18	23,5	24,8	31,3	4,3
1997	21,2	22,2	17,8	10,3	15,0	19	23,5	25,2	31,5	4,5
1998	21,5	22,2	18,6	10,5	16,0	19	23,5	25,9	31,7	4,7
1999	21,5	22,2	18,5	10,4	16,0	20	23,5	26,2	31,7	4,7

Kaikki järjestelmät ovat olleet kyseisellä 30 vuoden tarkastelujaksolla vielä voimaantulovaiheessa ja vakuutusmaksun pitikin kasvaa, vaikkei mitään etuuksien parannuksia olisi tehtykään.

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin TEL-vakuutusmaksun kehitystä. Aikaisemmin on jo mainittu eläkkeiden ns. tasokorotus 1.7.1975. Tämä on merkittävin koko jakson uudistuksista ja se näkyy myös vakuutusmaksun nousuna: vuodesta 1974 maksu nousi 6,9 %:sta 12,0 %:iin v.1977. Kuitenkaan vakuutusmaksu ei ole noussut tasaisesti, kuten voisi olettaa, vaan sitä on myös laskettu. Näin tapahtui taloudellisen laman vuosina 1978, 1979, 1982 ja 1992. Tällöin syntynyt vastuuvajaus sovittiin tietyssä aikataulussa kuolettavaksi. Niinpä vuosien 1980 ja 1981 maksut sisältävät 0,3 prosenttiyksikköä kahden edellisen vuoden vastuuvajauksen kuoletusta. Vuoden 1982 vastuuvajauksen kuoletusta kuitenkin lykättiin ja se jakautui useammalle seuraavalle vuodelle. Vuoden 1992 vastuuvajasta kuoletetaan edelleen vuonna 2000. 1990-luvun eläketurvaan tehdyt leikkaukset ja palkkasumman voimakas kasvu näkyvät vuosikymmenen lopulla maksun kasvuvauhdin tasaantumisenä.

7. Rahastoinnista

Tarkastellaan yksityisen puolen TEL-, LEL-, TaEL- ja MEL-järjestelmien (yksit.) sekä valtion, kuntien ja kirkon eläkejärjestelmien rahastointia. Yrittäjäeläkejärjestelmät ovat niin vahvasti valtion tukemia, että toistaiseksi niihin ei ole merkittäviä rahastoja syntynyt.

Tarkasteltavat ansioeläkejärjestelmät ovat ns. osittain rahastoivia ts. osa maksutulosta käytetään juokseviin eläkkeisiin ja osa rahastoidaan. Maksutulon tulee toisin sanoen olla vuotuista eläkemenoa suurempi.

Taulukko 8. Eräät yksityiset ja julkiset rahastot, mmk ja niiden suhde eläkemenoon

	Yksit.	R/E	Kunnat	R/E	Valtio	R/E	Kirkko	R/E
1970	3 174	9,35					5	
1971	3 794	8,42					4	
1972	4 585	7,32					5	
1973	5 749	7,15					9	
1974	7 399	6,88					11	
1975	9 325	6,24					12	
1976	11 832	5,56					18	
1977	14 986	5,24					26	
1978	17 738	5,27					35	
1979	21 467	5,4					41	
1980	26 680	5,69					42	
1981	32 475	5,86					46	
1982	38 490	5,9					51	
1983	44 540	5,83					63	
1984	50 689	5,65					77	
1985	57 733	5,55					90	
1986	65 759	5,42					108	
1987	73 860	5,29					135	
1988	83 952	5,37	1 551				166	
1989	95 980	5,41	3 212				198	
1990	112 861	6,4	6 426	1,24	5 977	0,69	230	0,88
1991	127 734	6,3	10 279	1,75	8 576	0,88	295	1,02
1992	135 959	6,06	14 279	2,19	10 447	0,98	384	1,22
1993	147 525	6,23	18 203	2,63	12 261	1,11	537	1,62
1994	158 848	6,39	22 331	3,01	13 462	1,18	711	2,05
1995	169 076	6,45	28 170	3,58	14 382	1,2	890	2,43
1996	184 714	6,69	35 040	3,75	15 062	1,22	1 086	2,86
1997	201 990	7,01	42 206	4,81	15 921	1,25	1 321	3,36
1998	222 781	7,37	50 398	5,45	16 898	1,28	1 582	3,84
1999	247 801	7,77	59 242	6,03	16 885	1,23	2 057	4,76

Taulukkoon laskettu suhdeluku R/E on rahasto jaettuna vastaavan vuoden eläkemenolla ja se näin ollen kuvaa karkeasti kuinka monen vuoden eläkemenon kulloinkin on rahastoituna. Julkisen sektorin suhdeluku R/E on laskettu vain kymmenvuotiskaudelle 1990 - 1999, koska vasta tuolloin rahastointi todella alkoi.

Yksityisen sektorin rahasto verrattuna eläkemenoon oli aluksi korkea, sillä vakuutusmaksuja kerättiin huomattavasti eläkkeitä enemmän. Sitten etujen parantuessa rahasto vakiintui pitkäksi aikaa 5 - 6 vuoden eläkemenoa vastaavaksi, kunnes tehtyjen leikkausten ja taloudellisen nousukauden ansiosta rahasto on jälleen alkanut kasvaa eläkemenoon verrattuna aivan 1990-luvun b-pulla.

Kuntien ja kirkon tavoitteena on samantasoinen rahastointi kuin yksityisellä puolella ja siinä ne ovat hyvää vauhtia onnistumassa.

Valtiolla on sen sijaan niin raskas entisten eläkkeiden taakka ja valtion laitosten yksityistämisestä johtuva vakuutettujen väheneminen, että valtion rahastointi ei onnistu pelkän maksutulon perusteella nykyisellä vakuutusmaksun tasolla.

Eläketurvakeskuksen ajankohtaiskatsaukset vuonna 2000

1/2000	Katsaus vuoden 1998 vastuunjakoon
2/2000	Eläke- ja muun sosiaaliturvan kehittäminen
3/2000	Eläketurva Suomessa vuonna 1999
4/2000	Eläkemenoennuste vuodelle 2000
5/2000	Aikasarjoista 1970 -1999

